

**Reactie MeerWaarde op *Leven met de Voedselbank*, rapport van de
Rekenkamercommissie Haarlemmermeer**

Datum: Augustus 2022

Reactie MeerWaarde op *Leven met de Voedselbank*, rapport van de Rekenkamercommissie Haarlemmermeer

Augustus 2022

1. Aanleiding en doel

MeerWaarde doet graag mee aan de consultatie die de Rekenkamercommissie over haar onderzoek voor ogen staat. Het is een onderzoek naar inwoners van Haarlemmermeer, die gebruik maken van de diensten van de Voedselbank.

De onderzoekers signaleren dat de gebruikers van de Voedselbank mensen zijn met problematische schulden. Deze schulden gaan meestal ook gepaard met problemen op andere levenssterreinen. MeerWaarde herkent zich in deze conclusies. Die inwoners maken deel uit van de doelgroep van MeerWaarde.

In deze reactie wil MeerWaarde markeren wat zij doet op het gebied van schuldenproblematiek. In dat licht plaatst MeerWaarde een enkele kanttekening bij het rapport. Ten slotte geeft MeerWaarde antwoord op de specifieke vragen die de Rekenkamercommissie in het kader van de consultatie heeft voorgelegd.

2. Schuldhulpverlening

Voor inwoners met schuldenproblematiek is er schuldhulpverlening. Dit laat zich onderscheiden in:

- Schuldhulpverlening in enge zin: de schuldbemiddeling en – sanering
- Schuldhulpverlening in ruime zin: deze omvat ook preventie en ondersteuning & advisering van inwoners op het gebied van schulden (schuldstabilisatie).

MeerWaarde beweegt zich op het terrein van de schuldhulpverlening in ruime zin. MeerWaarde helpt inwoners rond hun schuldenproblematiek. Zo komt MeerWaarde in het rapport ook ter sprake.

Om misverstanden te voorkomen: MeerWaarde richt zich *niet* op de schuldbemiddeling en -sanering. Die vereisen specifieke expertise die MeerWaarde niet in huis heeft. MeerWaarde helpt met het in kaart brengen van de schulden, zoeken naar oplossingen en ondersteunt bij het maken van afspraken over betalingsregelingen met schuldeisers.

3. MeerWaarde en schuldhulpverlening

De opdracht aan MeerWaarde op het terrein van schuldenproblematiek geeft de Gemeente via het jaarlijkse Programma van Eisen (PvE). In het PvE 2023 staat deze opdracht als volgt omschreven:

Voor vragen over werk en inkomen is met name van belang, dat hulpverlening laagdrempelig is. Niets tast de bestaanszekerheid zo aan, als het niet tijdig ontvangen van inkomen of het niet kunnen nakomen van financiële verplichtingen en het daardoor ontstaan van zich opstapelende schulden. Met name dankzij de inzet van vrijwilligers of gastvrouwen of -heren op decentrale locaties vangt MeerWaarde veel vragen over financiële administratie op. We vragen u daarbij ook om te stimuleren en te ondersteunen bij het aanvragen van minimaregelingen.

Wij verwachten dat u de samenwerking met gemeente, Plangroep (of mogelijke opvolger) en andere partners zoals vrijwilligersorganisaties, in dat kader continueert. In uw aanvraag zien we graag terug waar en welke kansen u ziet om inwoners nog beter te kunnen ondersteunen (ook in geval van uitval bij de Vroeg Erop Af aanpak en of recidive) en ook schuldenproblematiek te voorkomen. Dankzij samenwerking met meer instanties in het delen van het voorkomen van de (eerste) betalingsachterstanden is het signalerend vermogen van de gemeente in 2021 en 2022 fors toegenomen. Het aantal meldingen blijft oplopen. Wij willen op dit punt dan ook meer inzet van uw sociaal werkers vragen.

In haar offerte 2023 aan de Gemeente schrijft MeerWaarde onder meer:

Langdurig in armoede opgroeien heeft invloed op het dagelijkse leven, school, het welbevinden en de gezondheid van kinderen. Armoedepreventie of het verkorten van de periode in armoede, heeft dan ook een preventieve werking op de positieve ontwikkeling van kinderen en jongeren. Reden te meer voor MeerWaarde om aandacht te hebben voor de jeugd in een gezin met schulden en bij financiële opvoedondersteuning. Want ook hier geldt: jong geleerd is oud gedaan. (...)

Sociaal werkers geven sociaal juridisch advies over vragen die te maken hebben met wetten, regels en financiën. We wijzen de inwoners de weg in het woud van wetten, regelingen en formulieren en geven informatie over de instellingen die de wetten uitvoeren.

We zoeken naar mogelijke oplossingen door te bemiddelen met instanties en inwoners te wijzen op mogelijke toeslagen. We bieden individuele trajecten op het gebied van inkomen en financiën om schulden te voorkomen, verminderen en waar mogelijk op te lossen. (...)

Preventief besteden we aandacht aan hoe om te gaan met geld, het voorkomen van schulden, het belang van grip op de financiële administratie en geven we adviezen voor mensen met een smalle beurs. (...)

Mensen die te kampen hebben met schaarste ervaren chronische stress. Deze fysieke stressreactie staat logisch redeneren en andere cognitieve functies in de weg. Dit leidt tot kokervisie, inactiviteit, verlies van overzicht, hulpeloosheid en het niet weten waar te beginnen. MeerWaarde werkt voor deze doelgroep met een stress-sensitieve aanpak genaamd Schaarste de Baas (voorheen Reken af met Geldstress). Vanuit een brede uitvraag wordt gefocust op meerdere leefgebieden. In de aanpak houden we sterk rekening met de stress door bijvoorbeeld het opdelen van de aanpak in kleine, overzichtelijke stapjes, bewustwording over de werking van stress en aandacht voor belonen en complimenteren. Inwoners worden waar nodig ondersteund door een vrijwilliger. De aanpak kan ingezet worden voor elke vorm van schaarste en daaruit voortkomende stressreactie bijvoorbeeld gebrek aan tijd, aan sociale contacten, aan eten, aan verslavende middelen, etc. (...)

Op het gebied van preventieve aanpak huisuitzetting, Vroeg Erop Af, is de sociaal werker de verbindingsofficier. In nauwe samenwerking met de woningbouwcorporatie, Team Zorg & Ondersteuning en de gemeentelijke afdeling Werk & Inkomen mobiliseert de sociaal makelaar de juiste partijen om op de verschillende levensgebieden van de inwoner de soms onontwarbare kluwen aan problematiek aan te pakken en gezamenlijk op te lossen. Met als doel dat de bewoner weer grip krijgt op zijn woon- en leefsituatie en schulden en uithuiszetting worden voorkomen. Het signalerend vermogen van de gemeente met betrekking tot (eerste) betalingsachterstanden is toegenomen. Dit is een mooie stap voorwaarts in de ketensamenwerking en biedt extra mogelijkheden om vroegtijdig preventief in te zetten op het voorkomen van grotere schuldenproblematiek.

1.1.2 Schuldenproblematiek groeit

Wat Gemeente en MeerWaarde beiden signaleren, is dat steeds meer inwoners in armoede leven en schulden hebben. O.a. stijgende energieprijzen dragen daar aan bij. Steeds meer inwoners die normaliter in staat waren om zelf regie te voeren, komen in de problemen.

Wat bekend is, is dat schuldenproblematiek vaak de achterliggende oorzaak is van gezondheidsproblematiek (denk bijv. aan leefstijl, verslaving en aan psychiatrische problematiek), crimineel gedrag en opvoedingsproblematiek. Het beroep op zorg en hulpverlening komt vaak voort uit schuldenproblematiek. De Rekenkamercommissie signaleert terecht dat dit ook geldt voor een beroep op de Voedselbank.

Het oplossen van schuldproblematiek is voor deze inwoners lastig. Het veronderstelt de nodige taal-, digi- en rekenvaardigheden om overzicht en inzicht te krijgen en een beroep te kunnen doen op de regelingen. Tijdige ondersteuning (denk bijv. aan betalingsachterstanden) kan erger voorkomen. Beroep doen op regelingen die er zijn, kan een neerwaartse spiraal voorkomen. Bij dit laatste is MeerWaarde actief; er wordt gebruik gemaakt van de werkwijze 'Schaarste de Baas' en Meerwaarde ondersteunt inwoners bij Bereken uw Recht.

1.1.3 Wat nodig is

Wat naar het oordeel van MeerWaarde nodig is, is een intensivering van de aanpak van schuld-hulpverlening in ruime zin. Dit impliceert dat instellingen in samenwerking deze aanpak voor hun rekening moeten nemen. MeerWaarde is daarin al actief, werkt op onderdelen samen met o.a. de PLANgroep en andere partijen. Uit het PvE 2023 blijkt dat ook de Gemeente deze overtuiging is toegedaan. Wat MeerWaarde signaleert in haar offerte 2023, is dat daarvoor meer nodig is. MeerWaarde zoekt het gesprek met andere instellingen om gezamenlijk een aanbod op het terrein van schuldenproblematiek te kunnen doen voor de inwoners van Haarlemmermeer, die te maken krijgen of hebben met schulden.

1.1.4 Specifieke beantwoording van de vragen

1. Wat zijn volgens u de belangrijkste bevindingen uit het rapport?

- a. *De noodzaak om aanpak en schuldhelpverlening te versterken in het eerste gedeelte van de keten: preventie en stabilisatie, voordat schuldbemiddeling en -sanering wordt ingezet. Daarop aanvullend is ons inziens ook versterking nodig in het laatste gedeelte van de ketenaanpak, nadat schuldregelingen en schuldsanering zijn getroffen. Dit kan nazorg of duurzame stabilisatie worden genoemd.*
- b. *Kies de juiste bejegening. Het stresslevel bij mensen met financiële problemen is hoog. Dit veroorzaakt regieverlies en belemmert het effectief inzetten van beschermende copingstrategieën. Mensen voelen zich door de systeemwereld weggezet als minderwaardig. Hun zelfwaardering en zelfvertrouwen zijn beschadigd. De systeemwereld wordt als onbetrouwbaar ervaren. Bejegening waarin voorbij wordt gegaan aan de persoonlijke behoeften, talenten en mogelijkheden en waarbij zij het gevoel hebben onder druk gezet te worden werken daarbij averechts.*
- c. *Vergroot de bekendheid van voorzieningen en regelingen. Als mensen door MeerWaarde ondersteund worden bij hun schuldenproblematiek worden de mogelijkheden voor voorzieningen en regelingen onderzocht. Inwoners die zelfstandig hun situatie willen verbeteren zouden deze mogelijkheden ook gemakkelijk moeten kunnen vinden.*

2. Wat is er nodig om de inwoners van Haarlemmermeer die langdurig de Voedselbank bezoeken, beter te ondersteunen?

Wakker hun intrinsieke motivatie aan om je leven te verbeteren en biedt perspectief. Laat hen succeservaringen beleven die zelfvertrouwen en eigen regie vergroten door maatschappelijke participatie, vrijwilligerswerk, competentieversterking. Ondersteun hen zo mogelijk in de volgende stap naar opleiding of betaalde baan. Voor de groep die in het rapport wordt omschreven als zij die perspectief zien op een verbetering van hun financiële situatie, zal dit aansluiten bij hun behoefte. Maar ook de groep die, zoals u dat beschrijft, expliciet of impliciet zijn ontheven van re-integratie verplichtingen in het kader van de participatiewet mogen we niet loslaten. Iedereen kent de wens om stappen te zetten in het leven. Hoewel deze soms flink is ondergesneeuwd en het een vasthoudende, gelijkwaardige begeleiding vraagt. Ook als de stap naar opleiding of werk voorlopig te groot blijkt wordt de kwaliteit van leven versterkt en nemen mentale en fysieke gezondheidsrisico's af.

3. Wat kan uw organisatie doen?

Graag draagt MeerWaarde samen met andere instellingen bij aan het ontwerpen en realiseren van oplossingen bij schuldenproblematiek in de gemeente Haarlemmermeer.

4. Wat zijn uw belangrijkste suggesties voor het gemeentebestuur van Haarlemmermeer?

Het onderzoek van de Rekenkamercommissie onderstreept de betekenis van de schuldenproblematiek voor het leven van gezinnen en huishoudens. Het belemmert het meedoen in de samenleving, het belemmert de ontwikkelingsmogelijkheden van kinderen die opgroeien in een gezin met schulden.

MeerWaarde adviseert de gemeente om armoede- en schuldenbestrijding boven aan de agenda te plaatsen en regie te voeren op een sluitende ketenaanpak. Om de problematiek op te lossen, zijn soms onorthodoxe oplossingen nodig. MeerWaarde vraagt de gemeente daarvoor ruimte te bieden (gebruik te maken van discretionaire bevoegdheden; zie ook bijv. de Doorbraakmethode van het Instituut voor Publieke Waarden).

MeerWaarde
Augustus 2022